

ЗМІСТ

ПЕРША СТОЛИЦЯ КАПІТАЛУ	11
Поява кредиту	12
Глиняні активи	13
Кредитна історія та боргове рабство	15
Історія успіху	16
Справа про фальшивий «вексель»	18
Купці міста Ур	19
Харрани	21
Перший «Великий крах»	23
Чи був Вавилон інноваційним містом?	24
 ЕЛЛІНСЬКИЙ СВІТ	 27
Міста-держави	27
«Ойкономія»	28
Трапезити та банкіри	30
Пасіон	33
 ІМПЕРІЯ ВІЧНОГО МІСТА	 36
Єдиний економічний простір	37
Форум	41
Аргентарії	43
Гай Рабірій Постум — історія банкрутства	46
Успішний банкір і друг Цицерона Тит Помпоній Аттік	48

Публікани	50
Перші «акції» — particulae	54
Економічна криза 33-го року	55
Скриня з борговими розписками	56
 НА КАРАВАННИХ ШЛЯХАХ ХАЛІФАТУ	 58
Арабський світ	58
Торговельна цивілізація	60
Фінансисти з Багдада	62
Перша публічна державна позика в халіфаті	63
Прад і вакф	64
Сакк, суфтаджа й хавала	65
 ЗА ВЕЛИКОЮ КИТАЙСЬКОЮ СТІНОЮ	 69
Тисячолітнє Серединне царство	69
Династія Тан	69
«Літаючі гроші»	72
Інновації часів династії Сун	75
Гуйфани	75
Цзяоцзи	76
Паперові гроші	77
Початок самоізоляції Китаю	78
 ВОЛОДАРІ СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я	 79
Місто лагун і каналів	79
Поклик далеких мандрів	83
Спершу було море і трохи землі	85
Хрестові походи і комерційна революція в Італії	87
Кампсори і банкерії	90
Медічі. Володарі Флоренції	96
Гора боргів. Перші державні облігації	100
Італійські комерційні товариства	104
Попередники акцій	106
«Каса ді сан Джорджо» —	
«Дім святого Георгія»	109
Хіоська маона	110
Іспанське золото і генуезькі банкіри	111

ВІД БРЮГГЕ ДО АНТВЕРПЕНА	117
Падіння Константинополя	117
Якоб Фуггер з Аугсбурга	120
Перша біржа	122
Антверпен	123
«Для торговельних людей усіх країн і мов»	126
АМСТЕРДАМ. ІСТОРІЯ УСПІХУ	129
Столиця світу	129
Розквіт Амстердама	133
Колоніальна імперія	136
Голландська Ост-Індська компанія	139
Ісаак ле Мер	144
Столиця капіталу	146
Інвестиційна революція	148
Пітер Стадницький	150
Windhandel — «торгівля вітром»	151
Йосиф де ла Вега	155
Абрахам ван Кетвіч і перші інвестиційні фонди	156
«Тюльпаноманія»	157
Початок згасання	162
ЧОГО НЕ ВИСТАЧАЛО ФРАНЦІЇ?	164
Рю Кенкампуа	164
Смаглявий шотланець	165
Удача в Парижі	167
Колоніальна компанія	170
Зоряний час Джона Ло	171
Проблеми почалися з малого	175
Так чого не вистачало Франції?	178
МІРАЖ ПІВДЕННОГО МОРЯ	182
Лондініум	182
Короля скинули. Що далі?	183
Фінансова революція	184

Акціонерний бум 1690-х років	186
Усе починалося в кав'ярні Джонатана	190
Empire of the Seas	194
Джон Блант і його компанія.....	195
Ажіотаж	201
Закон про «мильні бульбашки»	205
Інвестиції великого вченого.....	208
Крах	210
 ДЖЕНТЛЬМЕНСЬКИЙ КАПІТАЛІЗМ.....	 214
Промислова революція	
і британські джентльмени	214
Інноваційне середовище.....	217
Чому саме в Англії?	218
Фінансування промислової революції.....	220
Нова фінансова аристократія.....	222
Натан Ротшильд	223
Фінансове серце світу	227
Підйом 1820-х років	228
Латиноамериканські папери.....	229
Правитель неіснуючої держави	231
Кінець ілюзії	233
Залізне століття.....	235
Доля залізничного короля.....	241
 ГРОМАДЯНИ СВІТУ	 243
Вікторіанська епоха.....	243
Брати Перейра	245
Світова фінансова криза 1857 року	253
Підйом 1860-х років	255
Криза 1866 року.....	256
Перша інформаційна революція	258
 ГРЮНДЕРСЬКИЙ КРАХ.....	 260
Берлін і Відень — різні шляхи.....	260
Модернізація в Австрії	262
Німецький капіталізм.....	263

Герсон Бляйхредер	269
Грюндерський бум	273
Бетель Генрі Струсберг.....	277
Віденський крах.....	281
 BELLE ÉPOQUE.....	 285
 Перша глобалізація.	 285
Експорт капіталу	288
Під жарким небом Аргентини.....	290
Рай для рантье	297
«Місто вічної юності».....	299
Артур Рафалович.....	303
Крах прекрасної епохи	312
 БУРХЛИВІ ДВАДЦЯТІ. ФІНАНСИ В СТИЛІ ДЖАЗУ.....	 316
 Епоха джазу	 316
Берлін. Goldene Zwanziger	317
Післявоєнний підйом в Америці.....	321
Нація біржових гравців	324
Бенджамін Стронг	328
 ВЕЛИКА ДЕПРЕСІЯ.....	 334
«Чорний четвер».....	335
Початок загальної рецесії.....	338
Коли банки руйнувались один за одним	342
Депресія виявилася дійсно великою	346
Франклін Рузвельт. Бесіди біля каміна	349
 ВІД ЗОЛОТИХ П'ЯТДЕСЯТИХ ДО НЕВЕСЕЛИХ СІМДЕСЯТИХ	 354
 Післявоєнні роки.....	 354
The Golden Fifties — «золоті п'ятдесяті»	356
Берні Корнфілд і взаємні фонди.....	362
Нафтовий шок і спад 1970-х років.	365
Лео Меламед і ринок деривативів.....	367

«ВЕЛИКИЙ ВИБУХ»	371
Комп'ютерна революція	371
«Залізна леді» і голлівудський актор	373
«Великий вибух» на ринку цінних паперів	375
«Брати Соломончики»	377
Іпотечні облігації.....	379
Король «сміттєвих» облігацій.....	382
«Змова комп'ютерів» (криза 1987 року).....	392
Rak Japonica — нереалізований «японський світ»	395
 НОВА ЕКОНОМІКА	 402
Фінансова цивілізація	402
Ефект багатства.....	405
Коротка історія «нової економіки»	407
Нік Лісон.....	413
Трейдери	415
Джуліан Робертсон і його хедж-фонд	420
Бум і крах «доткомів»	422
 КІНЕЦЬ ВЕЛИКОЇ ЕПОХИ	 425
На рубежі тисячоліть	425
Зміна епох	429
Процвітання не повинно закінчитися.....	431
Порятунок — у нерухомості.....	433
Чарівники сек'юритизації.....	434
Пузир неминуче здувається	437
Криза почалася з банку Paribas	439
Наступним був Bear Stearns	441
Джо Кассано виходить із тіні	442
Підступний Goldman.....	446
Джон Полсон	448
Глобальна паніка в розпалі.....	449
Криза пішла на спад.....	451
 ЛІТЕРАТУРА.....	 453

ПЕРША СТОЛИЦЯ КАПІТАЛУ

Гроші — найцінніша у світі сировина. Значно цінніша, ніж нафта, газ, уран або високі технології — усе це можна купити за гроші. А от уміння переробляти цю сировину на фінансові послуги — велика й таємнича алхімія фінансів. Та алхімія, яка століттями фінансує світову цивілізацію і дає владу над світом. Першими це зрозуміли вавилоняни. Саме там, у Месопотамії, почалася фінансова історія людства, яка є чимось значно більшим, ніж самі тільки гроші. Адже за нею — життя й долі великої кількості людей, народів і країн.

Перша столиця капіталу, Вавилон, була побудована із цегли, і через століття від «найбільшого міста, на яке колись світило сонце», як казали про нього римляни, майже нічого не залишилося. Там, де були величезні стіни фортеці — похилі глиняні пагорби на рівнині. Тому сьогодні — це лише відновлені руїни серед спекотної пустелі в Іраку¹.

На відміну від Греції, Риму і навіть Єгипту, Месопотамія майже не залишила слідів у сучасній культурі. Греки і римляни будували з каменю, тому там непогано збереглися храми з колонами, величні амфітеатри і палаци, які допомагають нам уявити, як вони жили, і краще зрозуміти їхній світ.

¹ За переказами, у першому мегаполісі було 700 тисяч населення. За підрахунками істориків значно менше — 60 тисяч. Але для того часу і це дуже багато. У 1776 році до н.е., коли була створена перша в історії система права — знамените зведення законів царя Хаммурапі, Вавилон був найбільшим у світі містом. А Вавилонське царство з населенням близько мільйона — найбільшим на землі. Воно займало велику територію в Месопотамії («Межиріччя», де текли дві великі ріки, Тигр і Євфрат) — весь сучасний Ірак, частину Ірану й Сирії.

А на місці Вавилону та інших колись знаменитих міст — тільки купи уламків. Вавилонські будівельники були не менш досвідченими, ніж грецькі, але в їхній країні було мало каменю, тому вони будували міста з матеріалів недовговічних. І коли люди перестали там жити, дощі, вітри й час швидко зробили свою справу. Тому нам важче уявити собі життя людей у стародавній Месопотамії. І в найзнаменитішому її місті — Вавилоні.

Але й зараз, через тисячі років, Вавилон — «велика блудниця» у біблійній символіці — так само асоціюється не тільки з ненависною для більшості релігій розпущою, а й з не менш ненависним лихварством. І жадобою до грошей.

Поява кредиту

Більше чотирьох тисяч років тому відбулося дещо, без чого неможливо уявити собі сучасну цивілізацію — виник кредит². Подобається нам це, чи ні, але на ньому з тих часів тримається світ. Створивши нові вікна економічних можливостей, кредит став радикальною інновацією, не менш важливою, ніж винахід колеса. У Месопотамії звичайною справою стало позичати: для селян — зерно, для купців — срібло, а також купувати пиво³ і навіть будинки.

Кредит настільки поширився, що став причиною сімейних сварок. Історія про це збереглася на одній із глиняних табличок нововавилонського періоду. У 553 році до н.е. подружня пара взяла кредит в одному з вавилонських банків. За їхнім

² Тоді в центрі життя вавилонян були храми. Вони стали величезними економічними комплексами, де працювали тисячі людей, від пастухів і ткачів до управителів храмовими господарствами, і там були накопичені чималі багатства. У храмах зберігали скарбниці та видавали кредити. Купці у більшості своїх торговельних операцій використовували позики і брали їх товаром або сріблом (це були шматочки срібла на вагу — тоді у Вавилоні ще не карбували монети). А селяни позичали ячмінь, щоб виростити новий урожай, а іноді — щоб просто дожити до нього. Землі, які заливали води Євфрату й Тигру, були дуже родючими. Якщо вірити давнім історикам, урожай часто в багато разів перевищував кількість посіяного зерна. Тому, коли селянам потрібно було віддавати борг із відсотками зерном, для більшості це було цілком реально.

³ Якісна питна вода була в Месопотамії в дефіциті — адже річкова вода була непридатна для пиття. Тому вживали в основному сикеру — схожий на пиво напій з ячменя, що перебродив. Сикера бувала іноді міцною, але зазвичай — слабоалкогольною.